

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський державний університет імені Петра Могили

Ю. В. Котляр

**КУРСОВІ ТА ДИПЛОМНІ
РОБОТИ**

**Методичні рекомендації для студентів спеціальності
«Історія та археологія»**

Випуск 243

Миколаїв – 2016

УДК 94+902](076)
ББК 63Я73
К 93

Рекомендовано до друку вченою радою Чорноморського державного університету імені Петра Могили (протокол № 6 від 29 лютого 2016 р.).

Рецензенти:

Алексієвць М. М., доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри нової і новітньої історії та методики викладання історії Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;

Васильчук В. М., доктор історичних наук, професор кафедри історії України і туризмознавства Київського національного лінгвістичного університету;

Гончарук Т. Г., доктор історичних наук, професор кафедри історії України Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

К 93

Котляр Ю. В.

Курсові та дипломні роботи : [методичні рекомендації для студентів спеціальності «Історія та археологія»] / Ю. В. Котляр. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2016. – 52 с. (Методична серія ; Вип. 243).

У методичних рекомендаціях вміщено вимоги щодо написання, оформлення, захисту та оцінювання курсових і дипломних робіт для студентів спеціальності «Історія та археологія». Наводяться зразки документів, необхідні під час підготовки та захисту курсової та дипломної робіт.

Методичні рекомендації призначено для студентів та викладачів.

УДК 94+902](076)
ББК 63Я73

ISSN 1811-492X

© Котляр Ю. В., 2016
© ЧДУ імені Петра Могили, 2016

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. КУРСОВА РОБОТА.....	7
1.1. Загальні положення	7
1.2. Принципи виконання роботи.....	8
1.3. Структура курсової роботи.....	9
1.4. Правила оформлення.....	10
1.5. Захист курсової роботи	12
РОЗДІЛ 2. ДИПЛОМНА РОБОТА.....	13
2.1. Загальні положення	13
2.2. Структура дипломної роботи	14
2.3. Правила оформлення структурних частин дипломної роботи	18
2.4. Науковий керівник і рецензент	24
2.5. Захист дипломної роботи.....	26
РОЗДІЛ 3. ОЦІНЮВАННЯ РОБІТ	29
3.1. Критерії оцінювання курсової роботи	29
3.2. Критерії оцінювання дипломної роботи.....	30
3.3. Шкала оцінювання курсової та дипломної робіт.....	33
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	34
ДОДАТКИ.....	36

ВСТУП

Історія – пам'ять людського суспільства, його свідомість та совість, вихователка нових поколінь. Вивчення історії є життєвою необхідністю для кожного громадянина. Історія вивчає минуле людства в усій його різноманітності з метою розуміння сучасного світу і перспектив розвитку на майбутнє. Процес пізнання минулого необхідний для кожної свідомої людини, адже історія носить циклічний характер і в різні хронологічні періоди можна знайти подібні процеси, використавши їх уроки. Тому історія – це те минуле, яке ми пізнаємо за допомогою сучасного, щоб зрозуміти майбутнє.

Однією з умов успішної розбудови української державності є відновлення історичної пам'яті народу, очищення її від старих стереотипів, ідеологічної тенденційності. Для цього необхідний неупереджений, об'єктивний розгляд минулого, повернення і здобуття штучно викреслених з історії фактів і подій. Історія – це розповідь про минуле, певні історичні події та явища, що впливають на сьогодення.

У наш час історія України в системі вищої освіти посідає місце дисципліни, що не лише надає знання про розвиток суспільства, але й формує світогляд молоді, її політичні та ідеологічні переконання. Українська історична наука зазнала значного розвитку за останні 25 років, який пов'язаний зі значним збільшенням джерельної бази та переосмисленням радянських стереотипів. Вона намагається дати відповіді на складні питання, пов'язані з минулим та сьогоденням.

На факультеті політичних наук Чорноморського державного університету імені Петра Могили з 2007 р. було розпочато підготовку фахівців галузі знань «Гуманітарні науки» з напрямку «Історія» (бакалавр), а з 2011 р. – спеціальності «Історія» (магістр).

Бакалавр – це освітній ступінь, який можна здобути на першому рівні вищої освіти. Він присуджується вищим навчальним закладом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми.

Магістр – це освітній ступінь, який здобувають на другому рівні вищої освіти. Він також присуджується вищим навчальним закладом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми.

Згідно з навчальним планом підготовки бакалаврів та магістрів у ЧДУ імені Петра Могили курсові та дипломні роботи є обов'язковими складовими циклу професійної та практичної роботи нормативних навчальних дисциплін.

Курсова робота – це самостійне студентське навчально-наукове дослідження з певної теми, яке передбачає узагальнення, поглиблення та закріплення одержаних під час навчання знань і ґрунтується на критичному використанні історичних джерел, історіографії та методики. Курсова робота носить науково-дослідний характер та надає можливість викладачу виявити наявність додаткових знань із конкретної дисципліни на певному етапі навчання. Вона сприяє процесу поглиблення теоретичних знань студента, розвитку практичних навичок та самостійного розв'язання певних завдань.

Курсова робота допомагає студентові в повній мірі виявити теоретичні знання з вивчених історичних предметів, оволодіти основними навичками дослідної та пошукової роботи, проаналізувати певні процеси та явища, сформулювати висновки, пропозиції та рекомендації з предмету дослідження. Виконуючи курсову роботу студент повинен продемонструвати вміння правильно організувати дослідну роботу, оформити її результати і показати готовність до виконання підсумкової роботи з фаху. Виконання курсової роботи сприяє поглибленому засвоєнню лекційних курсів і отриманню практичних навичок. Курсова робота повинна бути логічно побудованою й мати характер цілісного й завершеного самостійного дослідження. Вона досягне поставленої мети, якщо навіть відомі положення будуть висвітлюватися в ній з нових позицій і супроводжуватимуться власною авторською аргументацією.

Курсові роботи виконуються згідно з навчальним планом бакалавра. Тематику курсових робіт затверджують на засіданнях кафедри історії. Їх тематика відповідає завданням певних історичних дисциплін. За час навчання за освітнім ступенем «бакалавр» студент повинен виконати чотири курсових роботи: на першому курсі – з всесвітньої історії, на другому й третьому курсах – з історії України, на четвертому курсі – з історіографії та джерелознавства.

Дипломна робота – це кваліфікаційна робота студента, що виконується в ЧДУ імені Петра Могили на освітній ступінь бакалавра або магістра і спрямована на об'єктивне оцінювання отриманих умінь та знань. Вона передбачає систематизацію, закріплення та розширення теоретичних і практичних знань зі спеціальності «історія» та застосування їх при вирішенні конкретних завдань, а також формує навички самостійної роботи й оволодіння методикою дослідження. Дипломна робота як узагальнюючий виклад результатів і наукових пошуків, висунутих автором для публічного захисту, повинна мати внутрішню логічну єдність і свідчити про особистий внесок автора.

Студенти в дипломних роботах використовують елементи наукового пошуку, готують історіографічний огляд наукової літератури та дають

характеристику джерел, розробляють рекомендації з теми роботи; застосовують спеціальні історичні методи, комп'ютерну техніку, інформаційні технології. Проблеми наукового пошуку відображені в курсових роботах студентів, можуть знайти у подальшому продовження в дипломній роботі. Дослідницький пошук характеризує здатність і підготовленість студента теоретично осмислити актуальність обраної теми, її науково-теоретичну цінність.

Дипломна робота є важливим елементом і завершальною частиною професійної і спеціальної підготовки випускників ВНЗ. Вона засвідчує, що дипломник уміє самостійно орієнтуватися в історичних подіях і сучасності, володіє навиками роботи з історичними джерелами, знає історіографію, може самостійно працювати з історичною літературою. Тому дипломна робота – це показник професійної зрілості фахівця.

Перелік тем дипломних робіт із напрямку підготовки й спеціальності визначаються у ЧДУ імені Петра Могили до початку навчального року. Тематика дипломних робіт повинна бути безпосередньо пов'язана з майбутньою діяльністю фахівця певного освітньо-кваліфікаційного рівня (бакалавр, магістр).

Дипломна робота за освітнім ступенем бакалавра виконується на четвертому курсі навчання. Дипломна робота за освітнім ступенем магістра виконується на шостому курсі навчання.

Керівництво курсовими та дипломними роботами здійснюється професорами та доцентами, в окремих випадках – старшими викладачами. Організація і контроль за процесом підготовки й захисту курсових та дипломних робіт покладаються на завідувача кафедри історії.

Тематика курсових і дипломних робіт коригується на основі рекомендацій Державної екзаменаційної комісії та побажань керівників і рецензентів робіт.

Кожна студентська наукова робота має ґрунтуватись на певній джерельній та історіографічній базі, містити власні результати досліджень та відображати позицію автора.

РОЗДІЛ 1

КУРСОВА РОБОТА

1.1. Загальні положення

Курсова робота – завершене тематичне творче самостійне дослідження студентів навчально-дослідницького характеру, що оцінюється як окремий вид навчальної діяльності, згідно з навчальним планом і виконується після вивчення певної дисципліни (історія України) або групи предметів (всесвітня історія, джерелознавство, історіографія).

У роботі мають бути обов'язково відображено такі аспекти: актуальність, мета і завдання, об'єкт і предмет дослідження, методика, теоретичне або практичне значення. Результати дослідницьких пошуків викладаються аргументовано, стисло і грамотно, без використання загальних термінів, бездоказових тверджень, тавтології.

Курсові роботи виконуються згідно з «Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах України (затверджене наказом МОН України 2 червня 1993 р. за № 161) для закріплення, поглиблення і узагальнення знань, одержаних студентами під час навчання.

Мета написання курсової роботи:

- поглиблення, систематизація і узагальнення теоретичних знань та практичних навичок написання студентських наукових робіт з окремих історичних дисциплін;
- формування умінь самостійно працювати з фаховою літературою, джерельним матеріалом, використовувати сучасні інформаційні технології;
- розвиток творчих підходів до використання набутих знань з історичних дисциплін;
- здійснення пошуку при проведенні студентського наукового дослідження;
- оволодіння спеціальними методами та методологією наукових досліджень;
- виявлення здібних студентів і залучення їх до основ науково-дослідницької роботи.

Текст курсової роботи подається державною мовою і повинен містити обов'язкові структурні частини: титульний аркуш, зміст, перелік скорочень (за необхідністю), вступ, розділи основної частини, висновки, список використаних джерел та літератури, додатки (за необхідністю).

У курсовій роботі необхідно аргументовано і лаконічно викласти результати власних досліджень, а також обов'язково зробити посилання

на джерела і праці авторів, із яких використано матеріали. За достовірність викладеного фактичного матеріалу, висновків і оформлення списку використаних джерел та літератури безпосередню відповідальність несе студент – автор курсової роботи.

Після захисту курсової роботи зберігаються на кафедрі історії протягом трьох років. За необхідністю, студенти мають право отримати курсові роботи для ознайомлення після подання заяви та письмового дозволу завідувача кафедри історії.

1.2. Принципи виконання роботи

Тематика курсових робіт визначається на початку навчального року (у вересні), затверджується на засіданні кафедри і оновлюється для кожного навчального року. Вона повинна відповідати навчальному плану і предметам, з яких виконуються роботи (всесвітня історія, історія України, історіографія, джерелознавство) та бути пов'язаною з актуальними проблемами сучасної історичної науки.

Студентам надається можливість подати власну назву теми курсової роботи на розгляд кафедри історії. Після того, як розгляд пропозицій і затвердження тем відбулося, студенти можуть вибирати теми лише зі списку, запропонованого кафедрою історії.

За необхідністю можна змінювати тему курсової роботи з дозволу завідувача кафедри історії за письмовою заявою студента та після погодження з науковим керівником, але не пізніше, ніж за місяць до закінчення терміну виконання курсової роботи.

Науковим керівником курсової роботи призначають фахівця (найчастіше того, хто викладає вказані в навчальному плані дисципліни), який у межах виділених навчальних годин (3 години на роботу) консультує студента, допомагає в підготовці до захисту та надає письмову рецензію без оцінювання за балами.

Закріплення тем курсових робіт за студентами, встановлення наукових керівників та визначення графіків захисту затверджується протоколом засідання кафедри історії в кінці вересня – на початку жовтня поточного навчального року. Захист курсових робіт має відбуватися у триместрах, відповідно до навчального плану бакалаврів з історії:

- Курсова робота – 1 (Археологія) – 3 триместр;
- Курсова робота – 2 (Всесвітня історія) – 5 триместр;
- Курсова робота – 3 (Історія України) – 8 триместр;
- Курсова робота – 4 (Історіографія, джерелознавство) – 11 триместр.

За умови відсутності студента з поважних причин під час захисту курсової роботи, завідувач кафедри може призначити додаткову дату захисту (бажано, в межах встановленого триместру).

Кафедра історії розробляє методичні рекомендації щодо написання курсових робіт.

Етапи виконання курсової роботи:

- вибір і затвердження теми курсової роботи та її керівника;
- визначення графіку подання роботи на кафедру та дати захисту;
- складання плану-змісту роботи;
- ознайомлення з головними проблемами, обґрунтування актуальності, встановлення об'єкта, предмету, мети та завдань дослідження;
- пошук і опрацювання джерел та історіографічного доробку з проблеми;
- виклад основного матеріалу роботи за планом (змістом);
- формулювання висновків, наукової новизни, практичного значення роботи та рекомендацій;
- подання курсової роботи науковому керівнику для перевірки та рецензування;
- підготовка ілюстративного матеріалу та додатків (за необхідністю);
- подання роботи на захист (згідно з графіком);
- захист курсової роботи (згідно з встановленими датами).

1.3. Структура курсової роботи

Курсова робота має характер завершеного студентського наукового дослідження як стосовно змісту, грамотності та логічності викладу теми, так і структури, що відповідає рівню кваліфікаційних наукових робіт. Робота складається з переліку скорочень (за необхідністю), вступу, розділів основної частини, підрозділів (за необхідністю), висновків, списку використаних джерел та літератури, додатків (за необхідністю).

Титульний аркуш курсової роботи повинен містити назву Міністерства освіти і науки України, Чорноморського державного університету імені Петра Могили, факультету політичних наук, кафедри історії, де виконувалась робота; прізвище, ім'я, по батькові студента-автора; назву роботи; шифр і найменування напряму підготовки; науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові наукового керівника; місто (Миколаїв) і рік захисту (Додаток А).

У *змісті* вказуються наступні структурні частини: перелік скорочень (за необхідністю), вступ, назви розділів і підрозділів курсової роботи,

висновки, список використаних джерел та літератури, додатки (за необхідністю). Їх формулювання не повинні порушувати логіку побудови роботи та бути чіткими і лаконічними.

Перелік скорочень містить лише ті слова, які використовуються в курсовій роботі.

У *вступі* обґрунтовується актуальність проблеми, подається мета і завдання дослідження, визначається об'єкт і предмет, встановлюються хронологічні та географічні межі, визначаються методи дослідження, аналізується джерельна база та історіографія проблеми, обґрунтовується структура роботи, зазначається загальна кількість опрацьованих джерел та фахової літератури, додатків.

Основна частина включає виклад систематизованого згідно з планом (змісту) матеріалу, у вигляді окремих розділів та підрозділів. Кожний розділ висвітлює самостійне питання, а підрозділ – окрему частину цього питання. Кожен розділ (підрозділ) завершується невеликими висновками (1–2 абзаци), що узагальнюють викладений матеріал.

Список використаних джерел та літератури є результатом систематизації джерел та історіографії, які послужили методологічною, теоретичною і фактологічною основою при написанні роботи. У список включаються тільки ті праці та джерела, на які зроблено посилання у курсовій роботі.

Додатки передбачають розміщення таблиць, схем, карт, фотографій, документів. Вони розташовуються на окремих аркушах у кінці роботи після списку використаних джерел та літератури. Кожен із них повинен мати власну назву та буквену нумерацію.

1.4. Правила оформлення

Курсову роботу набирають на комп'ютері в текстовому редакторі «WORD» (шрифт 14, «Times New Roman», інтервал 1,5). Поля: верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм, лівє – 25–30 мм, правє – 15 мм. Її роздруковують на принтері з одного боку аркуша білого паперу формату А4 (210 × 297 мм). **Обсяг основного тексту курсової роботи становить 30–35 сторінок.**

Текст основної частини курсової роботи поділяють на розділи та підрозділи. Заголовки структурних частин курсової роботи можуть бути такими: «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ», «ДОДАТКИ». Їх друкують великими літерами симетрично до тексту. Заголовки підрозділів друкують маленькими напівжирними

літерами (крім першої великої) з абзацу. Крапку в кінці будь-якого заголовка не ставлять.

До основного тексту курсової роботи не включають список використаних джерел та літератури і додатки. Проте всі сторінки зазначених структурних частин роботи підлягають загальній нумерації.

Нумерація сторінок подається згідно з функціями зверху і справа (арабськими цифрами без крапки). Цифри виставляються з другої сторінки. «ЗМІСТ» має номер «2». Першою сторінкою роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок, не проставляючи його номер (особливий колонтитул для першої сторінки).

У «ЗМІСТІ» підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку: «3.2.» (другий підрозділ третього розділу). (Додаток В).

Ілюстрації, фотографії, карти, схеми необхідно розмішувати в додатках. Таблиці подають після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Таблиці, розміщені на окремих сторінках, включають до загальної нумерації сторінок. Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) у межах розділу. У правому верхньому куті над заголовком таблиці розмішують напис «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер таблиці повинен відповідати номеру розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка: «Таблиця 3.1» (перша таблиця третього розділу). Після цього по центру напівжирним шрифтом друкується назва таблиці. Якщо частина таблиці переноситься на іншу сторінку, то пишуть: «Продовж. табл. 3.1».

Під час написання курсової роботи студент повинен посилається на джерела та фахову літературу, що включена до списку. Після цитат або загальних положень, фактів, використаних автором, з певних джерел, у квадратних дужках вказують номер, під яким вони зазначені в списку: [15] або [5, с. 13]. Якщо ж посилаються на кілька джерел, між ними ставиться крапка з комою: [3, с. 2; 15, с. 35]. При посиланні на таблиці та додатки зазначають їх номери: «у Додатку А», «у табл. 3.1».

Список використаних джерел та літератури містить архівні матеріали, збірки документів, спогади, пресу, монографії, статті, матеріали інтернет-сайтів. Відомості про джерела та літературу необхідно подавати відповідно до стандарту бібліографічного опису.

Додатки розмішують після списку використаних джерел та літератури. Кожний додаток починається з нової сторінки. Він повинен мати заголовок, надрукований напівжирним шрифтом малими літерами з

першої великої симетрично до тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком друкується назва «Додаток» і велика літера, що нумерує додаток: «Додаток Д». Додатки позначаються великими літерами українського алфавіту, за винятком літер: Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь.

Курсова робота подається на кафедру історії у переплетеному вигляді.

1.5. Захист курсової роботи

Закінчена курсова робота подається на кафедру історії, згідно з встановленим графіком, але не пізніше 10-ти днів до захисту. Вона реєструється в спеціальному журналі та передається науковому керівнику на перевірку та рецензування. Керівник перевіряє роботу і надає рецензію, завірену печаткою факультету політичних наук. У випадку не допуску до захисту, робота з відповідною рецензією, повертається студенту на доопрацювання або на переробку.

Захист курсових робіт відбувається згідно з встановленим графіком перед комісією у складі наукового керівника та двох викладачів кафедри. До захисту студент отримує свою роботу, знайомиться з рецензією й готується відповісти на зауваження й запитання.

Процедура захисту передбачає виступ студента у вигляді викладу головних проблем дослідження, повідомлення результатів рецензування та відповідей на запитання членів комісії. Для розкриття змісту курсової роботи та викладу основних результатів проведеного дослідження студенту надається 5–7 хвилин.

Комісія та присутні мають право ставити питання щодо змісту роботи та будь-яких інших проблем теми. Якість захисту курсової роботи враховується при її підсумковому оцінюванні. При цьому відбувається обмін думками, у якому беруть участь науковий керівник та члени кафедри, що присутні на захисті. У процесі захисту членами комісії оцінюється глибина знань студентом досліджуваної проблеми, уміння вести дискусію, обґрунтовувати й відстоювати свою точку зору, чітко відповідати на поставлені запитання.

Підсумкову оцінку виставляє комісія кафедри історії, яка проводить захист курсових робіт. Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою з подальшим переведенням у національну шкалу та шкалу ECTS. Остаточна оцінка вноситься у відомість та залікову книжку студента.

У випадку, коли студент отримав оцінку «незадовільно» (менше 60 балів), йому надається 10-денний термін для переробки курсової роботи. Повторний захист роботи повинен відбутися до початку триместрової екзаменаційної сесії.

РОЗДІЛ 2

ДИПЛОМНА РОБОТА

2.1. Загальні положення

Дипломна робота – це самостійна науково-дослідна робота студента на завершальному етапі підготовки фахівця певного рівня кваліфікації (бакалавр, магістр), метою якої є систематизація теоретичних знань, поглиблення навичок пошукової та дослідницької роботи і підтвердження готовності випускника до самостійної професійної діяльності. Дипломна робота покликана показати наукові здібності студента, засвідчити його вміння організувати і провести самостійне фахове дослідження з історії.

У дипломній роботі розглядається актуальна історична проблема, що може носити як теоретичний, так і практичний характер. Виконання дипломної роботи – це організаційний, науковий і творчий процес, метою якого є:

- заохочення студентів до самостійних наукових пошуків для проведення дослідницької та аналітичної роботи;
- розширення сукупності теоретичних знань студентів щодо історіографічних, джерелознавчих та методологічних питань, пов'язаних із об'єктом та предметом дослідження;
- удосконалення умінь узагальнювати результати пошуків джерельного матеріалу з обраної теми.
- аналіз і систематизація сучасних аргументованих наукових підходів щодо розв'язання історичних проблем і пошук їх уроків для сучасності.

У процесі написання дипломних робіт бакалавра і магістра є суттєві відмінності. Так, дипломна робота бакалавра є кваліфікаційним дослідженням, що підтверджує теоретичний і практичний рівні загальної професійної та методичної підготовки студента, вказує на уміння обробляти інформацію з історичної літератури та формулювати висновки на основі наукових досліджень та опрацьованих джерел. Дипломна ж робота магістра – це також кваліфікаційне дослідження, що підтверджує рівень як загальнотеоретичної, так і спеціальної професійної та методологічної підготовки випускника. При цьому дипломна робота магістра може базуватися на основних положеннях попередньої дипломної роботи бакалавра, однак має засвідчувати поглиблені знання з проблеми і вміння користуватися спеціалізованими методами дослідження.

Назва дипломної роботи повинна бути стислою, конкретною і логічною (до 10 слів), відповідати спеціальності (історія) та вказувати на предмет і мету дослідження. У назві треба уникати слів «Вивчення ...», «Дослідження ...», «Аналіз ...», а також не потрібно використовувати складну або псевдонаукову термінологію. У дипломній роботі треба стисло й аргументовано викласти результати досліджень, уникати загальних слів, тавтології, бездоказових тверджень, які не мають документального підтвердження.

При написанні дипломної роботи студент повинен обов'язково посилатися на авторів монографій і наукових статей, з яких було використано окремі цитати, положення, ідеї, а також на знайдений джерельний матеріал. ***У випадку використання запозиченого матеріалу без посилання на автора або джерело дипломна робота знімається з розгляду незалежно від стадії розробки без права її повторного захисту.***

Дипломну роботу подають на кафедру історії у вигляді підготовленого рукопису в твердому переплетенні.

2.2. Структура дипломної роботи

Дипломна робота містить ряд структурних частин. Серед яких є обов'язкові (титульний аркуш, зміст, вступ, розділи основної частини, висновки, список використаних джерел та літератури), а також ті, що використовуються за необхідністю (перелік скорочень, додатки).

Перелік скорочень

У переліку подаються скорочення, що використані в дипломній роботі. Пояснення (розкриття) скорочень відбувається здебільшого українською мовою; скорочення, що зустрічаються в іншомовних документах, як правило, розкриваються в перекладах. Перелік треба друкувати двома колонками, у яких зліва за алфавітом подають скорочення, а справа – їх розшифровку та пояснення. Якщо в дипломній роботі скорочення повторюється менше двох разів, його в перелік не включають, а розшифровують у тексті під час першої згадки: «ООН (Організація Об'єднаних Націй)».

Титульний аркуш містить (Додаток Б):

– назву міністерства (Міністерство освіти і науки України); вищого навчального закладу (Чорноморський державний університет імені Петра Могили); факультету (факультет політичних наук) і кафедри (кафедра історії), де виконано дипломну роботу;

Курсові та дипломні роботи

- дипломна робота на здобуття освітнього ступеня (бакалавра або магістра);
- назву роботи напівжирним шрифтом, великими літерами (в лапках);
- шифр і найменування галузі знань, напряму підготовки або спеціальності;
- прізвище та ініціали автора;
- прізвище та ініціали наукового керівника;
- прізвище та ініціали рецензента;
- місто (Миколаїв) і рік захисту роботи.

Зміст

Зміст друкують на початку роботи. Він містить назви та номери початкових сторінок усіх розділів, підрозділів та пунктів (за необхідністю), а також переліку скорочень (за необхідністю), вступу, висновків, списку використаних джерел та літератури, додатків (за необхідністю) (Додаток В).

Вступ

У вступі обґрунтовується актуальність теми, формулюються мета і завдання дослідження, визначається об'єкт і предмет, хронологічні та географічні рамки, методика, подається характеристика наукової новизни, практичного значення одержаних результатів, надаються відомості про публікації автора та апробацію.

У вступі також подають загальну характеристику дипломної роботи в такій послідовності:

Актуальність теми. Обґрунтовують актуальність і важливість роботи для розвитку історичної науки. Висвітлюється рівень вивченості питання, ступінь його новизни, надається короткий огляд історіографії проблеми. Виділяється та частина проблеми або комплекс питань, що не отримала необхідного висвітлення, але мають значення для сьогодення в теоретичному та практичному планах. Опис актуальності не повинен бути більшим ніж один аркуш тексту.

Мета і завдання дослідження. Мета роботи – це обґрунтоване і доведене уявлення автора про загальні результати наукового пошуку. В ній формулюється задум дослідження. Мета носить загальний характер. У завданнях конкретизується мета та визначається послідовність її досягнення. Завдання дають уявлення про те, які дії треба виконати, щоб досягти мети. Найчастіше формулювання мети дослідження займає один абзац. Завдань виділяють 4–6, спрямованих на теоретичне (історіографія, джерелознавство, методика) і практичне вивчення

проблеми. Мета і завдання повинні бути визначені чітко та лаконічно. Не варто формулювати мету як «Дослідження ...» або «Вивчення ...», оскільки вказані слова свідчать про засіб досягнення мети, а не на саму мету.

Об'єкт дослідження – це явище або процес, який породжує проблему і вимагає вивчення. Об'єктом виступає те, що досліджується.

Предмет дослідження міститься в межах об'єкта. Це певні зв'язки, властивості та аспекти, які є визначальними для цього об'єкта. З об'єкта виділяється та його частина, яка є предметом дослідження. Саме на предмет спрямована основна увага автора, оскільки предмет визначає тему дипломної роботи.

Об'єкт і предмет дослідження співвідносяться між собою як загальне і часткове.

Методи дослідження – це інструментарій дослідника, що включає набір прийомів або операцій теоретичного і практичного освоєння дійсності. Методи служать інструментом для одержання фактичного матеріалу для вирішення завдань, поставлених у дипломній роботі. Метод дослідження є можливістю вибрати правильний шлях для пізнання тих або інших явищ і подій.

Тому у вступі подають перелік використаних методів дослідження. Вони перераховуються не формально, а з точними вказівками, що саме і де досліджувалось тим чи іншим методом. Це дає змогу пересвідчитися в логічності та необхідності використання саме цих методів. Свідоме застосування науково обґрунтованих методів варто розглядати як важливу умову отримання нових знань. Правильно підібрані методи не тільки дадуть змогу зробити правильні висновки, але й забезпечать успіх у пізнанні дійсності.

Наукова новизна одержаних результатів. Визначаючи наукову новизну, необхідно виділити ті результати, які отримані автором вперше. Це може бути звичайний опис або змістовний виклад нових теоретичних або практичних результатів. При цьому теоретична значущість роботи визначається впливом нових результатів на вже наявні в науці концепції, теорії, уявлення (їх розширення, доповнення або поглиблення).

Сформульоване наукове положення про новизну повинно сприйматися однозначно (без нагромадження дрібних деталей та уточнень). Не варто подавати нове наукове положення у вигляді анотації.

Практичне значення одержаних результатів. Надаються відомості про практичне використання одержаних результатів дослідження (написання підручників, посібників, курсів лекцій, оновлення експозицій у музеях) або рекомендації щодо подальшого дослідження всієї проблеми чи її окремих питань.

Особистий внесок. У випадку використання в роботі статей або ідей, що належать співавторам, разом із якими було опубліковано наукові праці, випускник повинен відзначити цей факт у вступі з обов'язковим зазначенням конкретного особистого внеску у вказані праці (у відсотковому еквіваленті).

Апробація результатів роботи. Вказується, на яких конференціях та симпозиумах оприлюднено результати досліджень.

Публікації. Автор визначає, у скількох статтях у наукових журналах, збірниках наукових праць, матеріалах і тезах конференцій, опубліковані результати дослідження. Обов'язковим є повний опис статей автора, що пов'язані з темою дипломної роботи.

Структура дипломної роботи. Вказуються її основні структурні частини, загальна кількість сторінок і чисельність використаних джерел та літератури.

Основна частина

Основна частина складається з кількох теоретичних і практичних розділів, які у свою чергу, можуть поділятися на підрозділи та інколи – на пункти. Кожний розділ розпочинають друкувати з нової сторінки. У кінці кожного розділу формулюють стисло викладені узагальнення і висновки (2–3 абзаци).

Теоретичний розділ включає аналіз опрацьованої наукової літератури (історіографія) відповідно до завдань дослідження; характеристику джерельної бази та методологію проблеми. Випускник повинен оцінити повноту й достовірність одержаних ним результатів, порівняти їх з аналогічними дослідженнями інших авторів. Бажано закінчити цей розділ коротким резюме стосовно необхідності проведення свого дослідження. Загальний обсяг теоретичного розділу не повинен перевищувати 20–25 % обсягу основної частини дипломної роботи.

У наступних двох–трьох розділах викладають результати власних досліджень з висвітленням нового, що внесено у розробку проблеми. Кожен розділ (підрозділ або пункт) закінчується невеликим висновком. Бажано, щоб кожен з розділів розкривав не більше ніж одне поставлене у вступі завдання.

Висновки

Висновки бувають двох видів – висновки до розділів (підрозділів) і загальні висновки. Висновки до розділів починаються за допомогою виразів «Отже, ...», «Таким чином, ...».

Загальні висновки оформлюються як окрема структурна частина дипломної роботи і мають містити стислий виклад теоретичних і

практичних результатів, отриманих у ході дослідження, а також обґрунтування перспектив проведення подальших досліджень проблеми. Посилання на інших авторів, їх цитування, а також наведення загальновідомих правил у висновках не допускаються.

У висновках викладають найважливіші результати, одержані в дипломній роботі. Бажано, щоб кількість висновків співпадала з кількістю поставлених завдань. Це дасть змогу автору засвідчити, що сформульованої у вступі мети досягнуто.

Список використаних джерел та літератури

Список може розподілятися на ряд структурних частин, зокрема «ДЖЕРЕЛА» і «ЛІТЕРАТУРА», всередині яких назви публікацій необхідно розміщувати в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків. Бібліографічний опис джерел треба складати відповідно до чинних стандартів.

Додатки

Якщо в дипломній роботі використано додатки, то до них доцільно включати такий матеріал:

- таблиці відомостей, складені автором;
- анкети власних опитувань;
- допоміжні ілюстрації (фотодокументи);
- досліджений фактичний матеріал (документи, газетні статті).

2.3. Правила оформлення структурних частин дипломної роботи

Оформлення дипломної роботи бакалавра і магістра повинно відповідати загальним вимогам, що висуваються до наукових робіт згідно з державним стандартом ДСТУ 3008–95 (Державний стандарт України. Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлення).

Дипломну роботу друкують за допомогою принтера на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (210 × 297 мм) шрифтом «Times New Roman» через півтора міжрядкових інтервали до тридцяти рядків на сторінці, 14-м кеглем. Поля необхідно залишати таких розмірів: ліве – 3,0 мм, праве – 15 мм, верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм.

Обсяг основного тексту дипломної роботи на освітній ступінь магістра 3,5–4,5 авторських аркушів (85–105 сторінок). Обсяг основного тексту дипломної роботи на освітній ступінь бакалавра 2,5–3,0 авторських аркушів (60–75 сторінок).

До основного обсягу роботи не входять список використаних джерел та літератури та додатки. Але всі сторінки зазначених структурних одиниць підлягають суцільній нумерації.

Текст дипломної роботи поділяють на розділи, підрозділи, а також пункти та підпункти (за необхідністю).

Заголовки структурних частин «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами по центру. Вони не мають порядкового номера. Номер розділу ставлять після слова розділ («РОЗДІЛ 3»). Після номера крапку не ставлять, а з нового рядка друкують заголовок розділу. Кожну структурну частину роботи треба починати з нової сторінки.

Заголовки підрозділів друкують напівжирним шрифтом маленькими літерами (крім першої великої) із вирівнюванням по центру. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Заголовки пунктів і підпунктів друкують аналогічно до підрозділів. Відстань між заголовком (за винятком заголовка пункту) та текстом повинна дорівнювати 1,5 інтервали.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. В кінці номера підрозділу повинна стояти крапка: «2.3.» (третій підрозділ другого розділу). У тому ж рядку наводять заголовок підрозділу.

Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку. В кінці першого й другого номеру повинна стояти крапка: «2.3.1.» (перший пункт третього підрозділу другого розділу). У тому ж рядку наводять заголовок пункту. Підпункти нумерують у межах кожного пункту за вказаними правилами.

Нумерацію сторінок у тексті дипломної роботи подають арабськими цифрами без знака «№». Цифру проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці. Першою сторінкою роботи є титульний аркуш. На ньому сторінки не ставлять, а з наступної – нумерація починається з цифри «2». Весь текст дипломної роботи має загальну нумерацію сторінок, включаючи список використаних джерел та літератури і додатки.

Ілюстрації (фотографії, схеми, графіки, карти) і таблиці необхідно наводити безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Якщо вони займають об'єм більше однієї сторінки формату А4, то їх доцільно розміщувати в додатках.

Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу. Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка. Наприклад: Рис. 2.2 (другий рисунок другого розділу). У тому ж рядку наводять назву ілюстрації. Номер ілюстрації та її назву і можливі пояснювальні підписи розміщують під нею.

Таблиці нумерують послідовно в межах розділу. В правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис «Таблиця» із зазначеннями номера. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 2.3» (третя таблиця другого розділу). Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею і друкують по центру, симетрично до тексту. Назву наводять напівжирним шрифтом.

Текст у таблиці необхідно друкувати шрифтом «Times New Roman» кеглем 12 з одинарним інтервалом. Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на наступну сторінку. При перенесенні частини таблиці на інший аркуш (сторінку) пишуть слова «Продовж. табл.» і вказують її номер: «Продовж. табл. 2.3».

Написання дипломної роботи. Дипломна робота повинна бути написана грамотною українською мовою в науковому стилі. Для наукового стилю характерний певний набір мовно-стилістичних засобів: спеціальні терміни; складні синтаксичні конструкції; речення, ускладнені узагальнюючими родовими найменуваннями. Найпоширеніша форма писемного наукового стилю – безособовий монолог. Виклад матеріалу ведеться від третьої особи (автор вважає ...), оскільки основну увагу зосереджено на змісті та логічній послідовності повідомлення, а не на суб'єкті. Автор наукової роботи виступає в множині, тому замість займенника «я» використовується – «ми» (на нашу думку ..., нами доведено ...), що дозволяє відобразити думку як точку зору певної групи людей, наукової школи чи наукового напрямку. Це виправдано, оскільки сучасну науку характеризують такі тенденції, як інтеграція колективної творчості та комплексний підхід до вирішення проблем.

Науковий виклад складається головним чином із роздумів, метою яких є доведення істини, виявленої у результаті дослідження джерел. Для наукового тексту дипломної роботи характерні ясність (зрозумілість), логічна послідовність, узагальненість понять і явищ, об'єктивний аналіз, докладні висновки. Потрібно уникати певної надмірності, яка виявляється у вживанні без потреби чужомовних слів, які дублюють українські, або ж повторенні одного і того ж терміна іншими словами – тавтології. Для тексту дипломної роботи необхідним є точність і

лаконічність висловлювань, аргументація й переконливість тверджень. Кожен використаний у роботі фактичний матеріал (фрагмент тексту документа, числові дані, цитата, відомості про маловідомий факт) повинен супроводжуватись посиланням на джерело, з якого цей матеріал було взято, оскільки особливістю наукового стилю є часте вживання цитат, посилань на першоджерела.

Мова історичного дослідження повинна бути точною, ясною, не допускати різного тлумачення. Потрібно не забувати стару істину: «Що погано собі уявляєш, те неясно й висловлюєш». Потрібно уміло користуватись науковою термінологією, але не захоплюватись надмірним вживанням «науково образних» слів і зворотів, а також тактично застосовувати фразеологію і лексику використаних джерел. Уміле введення специфічних термінів і зворотів сприяє більш точній передачі колориту епохи. Водночас не треба забувати, що незвичні слова варто пояснювати в зносках.

У дипломній роботі допускається наявність не більше двох виправлень на одній сторінці. Невиправлені помилки, описки, не тільки створюють несприятливе враження про автора дипломної роботи, характеризуючи його неохайність, що межує з науковою недобросовісністю, але можуть і серйозно спотворити його думки.

Список використаних джерел та літератури – це необхідний елемент дипломної роботи, який містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після висновків. Джерела оформлюються згідно з вимогами стандарту ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання». Кожен бібліографічний запис починають із нового рядка із порядкового номера, спочатку подають видання кирилицею, потім – латиницею (Додаток Д).

Список повинен містити перелік всієї літератури та джерел, які згадуються в роботі та матеріали яких були використані під час її написання. Забороняється включати до переліку джерела, які не були реально використані в роботі.

Усі використані джерела та літературу можна поділити на певні рубрики:

1. *Архіви*. Перелік архівних матеріалів подається в порядку розміщення їх в архівах із вказівкою фондів, описів; і номерів справ із загальною кількістю аркушів.

2. *Збірки документів і матеріалів*: літописи, резолюції і постанови конгресів, зібрань, з'їздів та статистичні збірки. Назву робіт треба наводити повністю, включаючи підзаголовок, якщо він є, щоб не вийшло плутанини з однойменними назвами.

3. *Преса*. Використання газетних публікацій наводиться або в алфавітному порядку, або спочатку центральна, потім спеціальна і місцева. Для місцевої преси вказується назва органу, чийм виданням є газета або журнал і місце видання; назва наукових журналів тут звичайно не вказується (крім випадків, коли вони самі є об'єктом дослідження).

4. *Література*. Праці, статті, наводяться в алфавітному порядку їх авторів, а роботи одного автора в хронологічному порядку також із вказівкою місця публікації. Монографії і збірники статей, що не мають на титульному аркуші імен авторів, включаються в загальний список за алфавітним розміщенням заголовка. У випадку використання статті, опублікованої в журналі чи збірнику, наводяться прізвище та ініціали автора, повна назва статті й найменування журналу чи збірника з їх вихідними даними.

Недопустимими є спроби автора розподілити літературу на головну і другорядну, а також її розбивка на рубрики згідно зі своїми симпатіями.

Для дипломної роботи рівня «бакалавр» мінімальна кількість джерел та літератури визначається в межах 40–60 і більше, для рівня «магістр» – 60–100 і більше посилань.

Посилання на літературу та джерела в тексті роботи розмішують у квадратних дужках після відповідної цитати, наприклад [5, с. 15]. Тут «5» – це номер у списку тієї публікації, на яку посилається автор, а через кому подається номер сторінки в цій публікації, на якій розміщено цитований текст (Додаток Е). Якщо одночасно треба послатися на декілька джерел, то посилання можуть мати такий вигляд: «... у працях [6–15]» або «[6, с. 18; 13; 29, с. 148]». Посилання на цитовану літературу внизу сторінки не допускаються. Внизу сторінки (під цифрами або «зірочками») можуть бути наведені лише коментарі до тексту, або пояснення до географічних назв, термінів.

Для підтвердження власних аргументів посиланням на авторитетне джерело або для критичного аналізу того чи іншого друкованого тексту необхідно наводити цитати. Науковий етикет потребує точно відтворювати цитований текст, оскільки скорочення може спотворити його зміст.

Особливу увагу треба звернути на точність цитування. Неточно наведена цитата не лише свідчить про недбалість – вона може корінним чином спотворити зміст цитування.

При цитуванні необхідно пам'ятати основні вимоги:

а) текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в тій граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, із збереженням особливостей авторського написання;

б) цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту та без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається і позначається трьома крапками. Вони ставляться в будь-якому місці цитати (на початку, всередині, наприкінці);

в) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;

г) при непрямому цитуванні треба бути точним у викладенні думок автора. При цьому лапки не використовуються.

Зовсім не допустимо об'єднання двох цитат чи їх частин в одну, що рівнозначно підробці: застосування чужих думок, висновків і фактів без посилення розцінюється як плагіат. Особливо обережним необхідно бути при використанні цитат, що передаються з інших слів. Наприклад, у спогадах нерідко наводяться по пам'яті слова історичних діячів, які залишились у пам'яті мемуариста, їх не можна цитувати так, як це робиться стосовно авторського тексту, а також подавати в переказі.

Надрукований текст дипломної роботи ретельно перевіряється, а всі цитати звіряються, причому не з рукописом чи виписками, а з оригіналом.

Додатки оформлюють як продовження дипломної роботи на наступних її сторінках після списку використаних джерел та літератури. Кожний такий додаток повинен починатися з нової сторінки. Додаток містить заголовок, надрукований угорі напівжирним шрифтом малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. З правого боку рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток А» і велика літера, що його позначає.

При оформленні додатків окремою частиною на титульному аркуші друкують великими літерами слово «ДОДАТКИ», про що обов'язково зазначають у змісті (Додатки А-Е).

Ілюстрації і таблиці, розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатку.

Якщо розміщений у додатках матеріал не є авторським, обов'язково потрібно вказувати посилання на джерело, яке вноситься у список використаних джерел та літератури.

Анотація. Загально визнаною практикою є використання анотацій не тільки як структурного компонента наукової роботи, але й як окремої наукової форми, що має на меті ознайомити зацікавлених у найзагальніших рисах із сутністю та змістом дослідження. Усі дипломні роботи мають містити коротку анотацію українською, російською та іноземною мовами (з якої атестований автор диплому)

обсягом приблизно 1000–1200 знаків. В анотації вказується об'єкт, предмет, мета, завдання, методика дослідження, подається стислий зміст роботи, основні висновки. Вона є логічним доповненням і завершенням структури наукової праці. Призначення анотації – коротке, але переконливе представлення теми наукової роботи. Анотація є своєрідною візитівкою дослідження.

Завершується анотація переліком ключових слів і сталих термінологічних сполучень, представлених у тексті анотації, які мають такий обсяг смислового навантаження, який чітко співвідноситься з основним змістом студентської наукової роботи. Загальна кількість ключових слів – від 3 до 10. Ключові слова подаються в називному відмінку і друкуються в рядок через кому.

2.4. Науковий керівник і рецензент

Науковий керівник відіграє важливу роль у процесі підготовки дипломної роботи студента. Він призначається для надання дипломнику необхідної теоретичної, методичної та практичної допомоги.

Головні обов'язки наукового керівника:

- надає консультацію студенту у виборі напряму дослідження;
- приділяє увагу ознайомленню студента з методикою роботи над дипломом, використанню сучасних методологічних підходів;
- дає кваліфіковану допомогу студенту в процесі опрацювання ним джерел та при проведенні аналізу історіографії;
- допомагає студенту скласти план (зміст) роботи та розробляє індивідуальне завдання (Додаток Г);
- консультує студента в процесі виконання ним окремих етапів дослідження;
- контролює відповідність завершеної роботи щодо наявних вимог;
- надає в письмовому вигляді відгук на дипломну роботу;
- допомагає студенту в підготовці доповіді та ілюстративного матеріалу для захисту;
- є присутнім під час попереднього захисту дипломної роботи та на відкритих засіданнях ДЕК.

Студент має отримати і подати ДЕК відгук свого наукового керівника про дипломну роботу.

У відгуку керівника встановлюється:

- актуальність обраної теми;
- повнота і докладність розв'язання завдань;
- достовірність і новизна отриманих результатів;

- необхідність використаних наукових методів досліджень;
- грамотність і науковість стилю автора.

Головна мета відгуку наукового керівника – охарактеризувати здобутки (чи недоліки) студента під час написання дипломної роботи: уміння збирати інформацію та аналізувати її, робити історіографічний та джерелознавчий аналіз, вказати на прогрес (чи регрес) у дослідженні проблеми, на самостійний характер дослідницької діяльності випускника. Останнє речення відгуку має містити фразу про те, відповідає чи не відповідає робота вимогам, які висуваються до дипломних робіт.

Негативний відгук наукового керівника, якщо студент вважає його недостатньо об'єктивним, не є перешкодою для подання дипломної роботи на кафедру та проходження процедури попереднього захисту.

Підпис наукового керівника має супроводжуватись розшифрованою його прізвища, ім'я, по батькові, зазначенням місця роботи, посади, наукового ступеня, вченого звання, а також має бути засвідчений печаткою факультету політичних наук.

Рецензент. Рецензентом повинен бути дипломований фахівець з історії, що має науковий ступінь кандидата або доктора історичних наук. Внутрішніми рецензентами для дипломної роботи бакалавра можуть бути професори і доценти будь-якої кафедри факультету політичних наук, крім тієї, де виконувалась робота. Зовнішніми рецензентами для дипломної роботи магістра можуть бути фахівці, які працюють в організаціях, наукових установах і вищих навчальних закладах у галузі історії. Рецензент повинен дати об'єктивну характеристику дипломної роботи, вказавши її переваги та недоліки та виставити оцінку.

Рецензія на дипломну роботу – обов'язковий документ, без якого випускника не допускають до захисту. ***Рецензія подається на кафедру історії не пізніше ніж за 10 днів до захисту.***

У рецензії обов'язково треба відобразити такі моменти:

- відповідність теми і змісту роботи заявленій спеціальності;
- актуальність проблеми;
- повнота і докладність розв'язання мети і завдань;
- характеристика джерельної бази та історіографії;
- правильність підібраних методів дослідження;
- новизна й достовірність отриманих результатів;
- практична значущість роботи;
- коректність оформлення роботи, її грамотність;
- висновки та оцінка.

Виступ рецензента під час процедури захисту є необхідним. У випадку об'єктивних обставин, що перешкоджають цьому, необхідно до початку роботи засідання поставити до відома голову ДЕК. За дорученням голови один із членів ДЕК або завідувач кафедри зачитує рецензію.

Від рецензії, аргументованості та повноти висновків рецензента значною мірою залежить оцінка дипломної роботи. Критичний підхід до роботи – одна з необхідних ознак повноцінної рецензії, обов'язкова умова конструктивної дискусії під час захисту. Під час виступу на захисті рецензент викладає повністю зміст своєї рецензії, а також може висловити зауваження і вказати на недоліки дипломної роботи.

В останньому реченні рецензент зазначає, якої оцінки, на його думку, заслуговує робота. Якщо дипломна робота в цілому відповідає всім нормам, то найчастіше, в кінці рецензії пишуть: «Незважаючи на зазначені недоліки, робота заслуговує оцінки «відмінно», «добре» або «задовільно». Кількість балів у рецензії не наводиться.

Негативна рецензія не є підставою для відхилення дипломної роботи від захисту в ДЕК.

Рецензія подається на кафедру історії з підписом рецензента, засвідченим печаткою установи, де він працює та з розшифровкою його прізвища, ім'я, по батькові, посади, наукового ступеня, вченого звання.

2.5. Захист дипломної роботи

Захист дипломної роботи відбувається на відкритому засіданні Державної екзаменаційної комісії та регламентується «Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах».

Згідно із завданнями і встановленим календарним планом дипломної роботи студент зобов'язаний надавати роботу своєму керівнику та на кафедру історії у встановлені терміни (Додаток Г). У разі недотримання студентом календарного графіка, він може бути відрахований із ВНЗ, який такий, що не виконав навчальний план.

Перед захистом дипломних робіт до Державної екзаменаційної комісії надаються наступні документи:

- зведена відомість про виконання студентом навчального плану і про отримані ним оцінки з теоретичних дисциплін, курсових робіт, навчальних і виробничих практик (подає деканат факультету політичних наук ЧДУ імені Петра Могили);
- прошита і переплетена дипломна робота;
- відгук наукового керівника;
- рецензія визначеного за наказом фахівця.

Процедура захисту включає:

- доповідь випускника;
- оголошення рецензії або виступ рецензента;
- відповіді студента на зауваження рецензента;
- відгук наукового керівника;
- відповіді студента на запитання членів ДЕК;
- заключне слово студента;
- рішення ДЕК про оцінку дипломної роботи.

До захисту дипломної роботи випускник готує доповідь, у якій коротко викладає основні результати дослідження. Структуру доповіді умовно можна поділити на три частини, які в сукупності характеризують зміст проведеного дослідження:

- перша частина в стислому вигляді дублює вступ до дипломної роботи. В ній висвітлюється актуальність теми, вказується об'єкт і предмет, формулюється мета і завдання, методи дослідження, а також характеризується загальна структура роботи;
- у другій частині коротко характеризуються розділи дипломної роботи. При цьому, особлива увага приділяється новому фактичному матеріалу, який знайшов і дослідив автор;
- у третій частині подаються висновки і основні рекомендації до дипломної роботи.

Регламент доповіді – до 10 хвилин. Тому доцільно декілька разів прочитати і переказати текст, фіксуючи час.

До тексту доповіді можуть бути підготовлені додаткові матеріали (схеми, таблиці, графіки, діаграми), які оформлюються у вигляді плакатів або друкуються на принтері для кожного члена комісії. За бажанням, доповідь можна зробити у вигляді презентації.

Перед захистом доцільно декілька разів прочитати зовнішню рецензію, звернувши особливу увагу на висловлені рецензентом зауваження і підготувати аргументовані відповіді.

Захист дипломної роботи є відкритим, за бажанням студент може запросити на захист своїх рідних та друзів.

Під час захисту дипломної роботи студент зобов'язаний дати вичерпні відповіді на всі зауваження у відгуках та рецензії, а також у виступах на захисті. Якщо рецензент або хтось із присутніх не задоволений відповіддю дипломника, він повинен про це повідомити комісію, а випускник дати більш ґрунтовну відповідь.

Захист дипломної роботи фіксується в протоколі ДЕК.

Після закінчення захисту ДЕК на закритому засіданні обговорює результати захисту дипломних робіт, оцінює їх і приймає рішення про

присвоєння студенту-дипломнику відповідного освітнього ступеню кваліфікації (бакалавр, магістр). Рішення ДЕК оголошується на відкритому засіданні випускнику і всім присутнім. Найчастіше захист відбувається в один день для 10–12 студентів. Тому оцінки оголошуються одночасно для всіх. ДЕК приймає рішення також про видання диплому з відзнакою та рекомендації до аспірантури.

Студент, який не захистив дипломної роботи, допускається до повторного захисту лише один раз протягом трьох років після закінчення ВНЗ.

Захищені дипломні роботи реєструються і здаються випусковою кафедрою історії в бібліотеку ЧДУ імені Петра Могили на п'ятирічне зберігання.

РОЗДІЛ 3

ОЦІНЮВАННЯ РОБІТ

3.1. Критерії оцінювання курсової роботи

Під час захисту курсової роботи оцінюється глибина знань студента, правильність оформлення роботи, його вміння вести дискусію, обґрунтовувати та відстоювати власну точку зору, відповідати на запитання. Оцінка курсової роботи здійснюється за національною 100-бальною шкалою, за чотирибальною шкалою та за шкалою ECTS. Вона включає дві структурні частини: написання і оформлення курсової роботи (оцінюється до 70 балів); захист роботи (оцінюється до 30 балів).

Написання і оформлення курсової роботи (70 балів)

1. Відповідність змісту курсової роботи темі, змісту та меті (10 балів);
2. Ступінь розкриття актуальності проблеми та коректність використання методів дослідження і понятійного апарату (10 балів);
3. Наявність критичних співставлень та узагальнень різних точок зору та підходів до постановки та розв'язання проблеми, аналіз історіографічного матеріалу (10 балів);
4. Обсяг використаних при написанні роботи першоджерел та дотримання етики посилань (15 балів);
5. Доведення необхідності використання фактологічного матеріалу, його критичний аналіз (10 балів);
6. Відповідність оформлення курсової роботи встановленим вимогам, грамотність (15 балів).

Захист курсової роботи (30 балів)

1. Уміння чітко, з дотриманням регламенту, ясно та стисло викласти результати дослідження: його мету, основні положення (15 балів).
 2. Повнота, глибина та обґрунтованість відповідей на додаткові запитання, вміння аргументовано захищати свою позицію (10 балів).
 3. Використання презентацій та ілюстративного матеріалу (5 балів).
- Рішення щодо оцінки курсової роботи оголошується комісією в день захисту, після чого оцінка записується на титульному аркуші курсової роботи та проставляється в спеціальну відомість і залікову книжку (індивідуальний план) студента.

Оцінка «відмінно» (90–100 балів) ставиться, якщо студент показав глибокі знання дисципліни, з якої виконана курсова робота; оволодів первинними навиками дослідницької роботи; надав свої рекомендації з предмету дослідження; виконав роботу грамотною українською мовою; оформив відповідно до вимог і подав її до захисту у визначений графіком термін; на захисті продемонстрував глибокі знання, впевнено відповів на запитання членів комісії.

Оцінка «добре» (74–89 балів) ставиться, якщо студент показав досить високі теоретичні знання з тієї дисципліни, з якої виконано курсову роботу; оволодів первинними навиками дослідницької роботи, але не завжди критично ставився до використаних джерел та літератури; подав свої рекомендації щодо предмету дослідження, однак має труднощі з їх обґрунтуванням; оформив роботу відповідно до вимог і надав її до захисту у визначений час; написав текст загалом грамотною українською мовою, але допустив незначні помилки; на захисті продемонстрував добрі знання, загалом аргументовано відповів на запитання членів комісії.

Оцінка «задовільно» (60–73 бали) ставиться, якщо студент показав достатні теоретичні знання з тієї дисципліни, з якої виконано роботу; головним чином оволодів первинними навиками дослідної роботи, проте допустив фактичні помилки і неточності, окремі порушення принципів логічного і послідовного викладу; не зміг сформулювати і обґрунтувати пропозиції та рекомендації; має помилки в оформленні роботи та науково-довідкового апарату; допустив численні граматичні та стилістичні помилки; на захисті продемонстрував задовільні знання, а також не зумів чітко відповісти на всі додаткові запитання.

Оцінка «незадовільно» (0–59 балів) ставиться, якщо студент на захисті проявив повне незнання досліджуваної проблеми, не зумів задовільно відповісти на поставлені питання; курсова робота містить суттєві помилки в оформленні, виявлені запозичення без посилань.

3.2. Критерії оцінювання дипломної роботи

Загальна оцінка за дипломну роботу виставляється на закритому засіданні Державної екзаменаційної комісії після обговорювання результатів захисту. Вона оголошується головою ДЕК дипломникам і всім присутнім на відкритому засіданні. Комісія враховує зміст роботи, її грамотність, якість оформлення результатів дослідження, обґрунтованість висновків і пропозицій, зміст доповідей і відповідей на запитання студента-дипломника, відгуки на дипломну роботу, рівень теоретичної наукової та практичної підготовки студента. Також

ДЕК, враховуючи результати захисту дипломних робіт і результати успішності студента впродовж усього періоду навчання, приймає рішення про присвоєння студенту-випускнику відповідного освітнього ступеня (бакалавр, магістр), що фіксується у протоколі. ДЕК також приймає рішення про видачу диплома з відзнакою та рекомендації до вступу в аспірантуру.

Оцінка дипломної роботи здійснюється за національною 100-бальною шкалою, за чотирибальною шкалою та за шкалою ECTS. Вона передбачає оцінку рівнів якості змісту дипломної роботи та захисту результатів дослідження і тому складається з двох структурних частин:

1. Написання і оформлення дипломної роботи (до 60 балів);
2. Захист дипломної роботи (до 40 балів).

При виставленні оцінки за дипломну роботу члени ДЕК повинні обов'язково враховувати наступні моменти:

- відповідність змісту дипломної роботи вимогам до її написання;
- оцінку рецензента дипломної роботи;
- характеристику дипломної роботи науковим керівником;
- виконання індивідуального графіку написання роботи;
- захист дипломної роботи студентом перед членами ДЕК.

Оцінка «відмінно» (90–100 балів) ставиться, якщо випускник (бакалаврату або магістеріуму) виконав роботу самостійно на високому науковому рівні, що свідчить про його глибокі теоретичні знання і практичні навички фахівця; оволодів принципами науково-дослідної роботи в збиранні і систематизації фактичного матеріалу, його обробки, систематизації, формулювання висновків; показав критичне ставлення до історичних джерел та літератури, увів елементи наукової новизни, сформулював власні практичні рекомендації та пропозиції щодо подальшого дослідження проблеми; грамотною мовою, з додержанням вимог Держстандарту оформив дипломну роботу, не допускаючи орфографічних, пунктуаційних і стилістичних помилок; на захисті продемонстрував глибокі знання, впевнено відповів на запитання членів ДЕК; мав оцінку «відмінно» від рецензента роботи.

Для оцінки «відмінно» студент повинен мати опубліковану статтю у фаховому науковому журналі чи збірнику наукових праць або не менше двох тез виступів на міжнародних і всеукраїнських конференціях (публікація може бути одноособною або підготовленою разом із науковим керівником).

Оцінка «добре» (74–89 балів) ставиться, якщо випускник виконав роботу самостійно на високому науковому рівні, що свідчить про його достатньо високі теоретичні знання і практичні уміння фахівця; оволодів навичками науково-дослідної роботи, але допускає незначні

порушення логічності та систематичності викладу матеріалу; увів елементи наукової новизни, сформулював власні висновки і рекомендації, проте не може в повній мірі проаналізувати літературу і джерела з досліджуваної теми; з додержанням вимог Держстандарту оформив дипломну роботу, однак допустив 2–3 помилки або неточності; написав роботу грамотною українською мовою, допускаючи при цьому поодинокі помилки; на захисті продемонстрував глибокі знання з теми дослідження, відповів на запитання членів ДЕК; мав оцінку від рецензента роботи не нижчу від «добре».

Для оцінки «добре» студент повинен мати опубліковані тези виступів на міжнародних і всеукраїнських конференціях (публікація може бути одноосібною або підготовленою разом із науковим керівником).

Оцінка «задовільно» (60–73 бали) ставиться, якщо випускник виконав роботу самостійно на достатньому науковому рівні, що свідчить про теоретичні знання і практичну здатність до професійної діяльності історика; оволодів інструментарієм науково-дослідної роботи, проте допускає порушення логічності й системності викладу, не критично ставиться до документів і матеріалів; робота носить, головним чином, компілятивний характер, відсутні елементи наукової новизни, нечітко сформульовані висновки, відсутні пропозиції та практичні рекомендації; допущено ряд помилок при оформленні роботи та її науково-довідкового апарату з відхиленням від вимог Держстандарту; написана робота українською мовою, але з великою кількістю орфографічних, пунктуаційних і стилістичних помилок; на захисті продемонстрував неглибокі знання з теми дослідження, не зумів відповісти на окремі запитання членів ДЕК; мав оцінку від рецензента роботи не нижчу від «задовільно».

Оцінка «незадовільно» (0–59 балів) ставиться, якщо випускник абсолютно не орієнтується в дипломній роботі; не може відповісти на жодне запитання членів ДЕК, або виявлено, що робота є плагіатом.

Дослівне запозичення чужого тексту, яке не супроводжується посиланням на джерело, називається плагіатом і суворо карається в науковому середовищі. Дипломна робота, автор якої допустив плагіат, знімається з розгляду незалежно від стадії підготовки без права її повторного захисту.

У роботі допущено такі грубі помилки: зміст не відповідає плану дипломної роботи або не розкриває тему повністю; сформульовані розділи (підрозділи) не відбивають реальну картину досліджуваного об'єкта; мета не пов'язана з проблемою, сформульована абстрактно і не показує специфіки об'єкта і предмета дослідження; автор не виявив

Курсові та дипломні роботи

самостійності, робота є компіляцією або плагіатом; не зроблено глибокого і всебічного аналізу нової спеціальної літератури (останні 2–10 років) з теми; аналітичний огляд вітчизняних і зарубіжних публікацій з теми роботи має форму анотованого списку і не відбиває рівня дослідження проблеми; у роботі немає посилань на першоджерела або вказані не ті, з яких запозичено матеріал; бібліографічний опис джерел у списку використаних джерел та літератури наведено довільно, без дотримання вимог державного стандарту; ілюстративний матеріал наводиться не з першоджерел, а з підручника, навчального посібника, монографії або наукової статті; обсяг та оформлення роботи не відповідають вимогам, робота виконана неохайно, з помилками.

3.3. Шкала оцінювання курсової та дипломної робіт

Загальна сума балів (за національною шкалою)	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за чотирибальною шкалою
		для курсової та дипломної робіт
90–100	A	5 (відмінно)
82–89	B	4 (добре)
74–81	C	4 (добре)
64–73	D	3 (задовільно)
60–63	E	3 (задовільно)
35–59	FX	2 (незадовільно) з можливістю повторного захисту
0–34	F	2 (незадовільно) з обов'язковою зміною теми курсорової або дипломної роботи

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

– Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1-2003, IDT): ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. – На заміну ГОСТ 7.1-84, ГОСТ 7.16-79, ГОСТ 7.18-79, ГОСТ 7.34-81, ГОСТ 7.40-82. – Чин. 2007-07-01. – К. : Держспоживстандарт України, 2007. – 47 с.

– Гінзбург М. Д. Система правил українського ділового та наукового стилю / М. Д. Гінзбург // Українська мова. – 2006. – № 2. – С. 30–43.

– Державний стандарт України. Документація. Звіти в сфері науки і техніки. Структура та правила оформлення. – К. : Держстандарт України, 1995. – 36 с.

– Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

– Інформація та документація. Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила: ДСТУ 3582-97 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://iub.at.ua/_ld/0/26_DCTU3582-97.pdf.

– Котляр Ю. В. Студент у Вузi. Методичні рекомендації по організації навчальної і самостійної роботи студентів / Ю. В. Котляр, В. Я. Рагулін, Н. В. Шевченко. – Миколаїв–Одеса : ТОВ ВiД, 2002. – 72 с.

– Магістерська робота з спеціальності «всесвітня історія» (основні вимоги та рекомендації) / упор. О. Гончар, В. Павленко. – К. : КНУ імені Тараса Шевченка, 2001. – 16 с.

– Методичний посібник випускникам історичного факультету для написання дипломних робіт / З. В. Першина, В. П. Ващенко, В. М. Хмарський, О. В. Фесик. – Одеса, 1999. – 40 с.

– Методичний посібник студентам історичного факультету з написання та оформлення курсових і дипломних робіт / за ред. В. Г. Кушніра. – Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2015. – 56 с.

– Методичні вказівки для написання курсових та випускних кваліфікаційних робіт бакалавра, спеціаліста та магістра для студентів напряму підготовки 6.030206 «Міжнародний бізнес» та спеціальностей 7.03020601, 8.03020601 «Міжнародний бізнес» галузі знань 0302 «Міжнародні відносини» всіх форм навчання / О. А. Курей, Т. Т. Вrabель, Є. В. Бевзюк, М. І. Кляп, В. П. Федурця, І. І. Черленяк, Е. І. Балага, О. М. Дюгованець. – Ужгород : УжНУ, 2013. – 52 с.

- Методичні вказівки студентам історичного факультету з оформлення випускних робіт / упор. О. В. Сминтина, В. М. Хмарський. – Одеса, 2011. – 28 с.
- Методичні рекомендації до написання та захисту курсових робіт з правознавчих дисциплін : [посібник для студентів] / укл. С. Щудило, О. Проць. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2011. – 30 с.
- Методичні рекомендації з написання курсових, бакалаврських, дипломних та магістерських робіт для студентів історичного факультету / О. Гончаров, М. Хоменко. – К. : Київ. ун-т, 1999. – 17 с.
- Методичні рекомендації щодо написання та захисту дипломних робіт (для студентів спеціальності «культурологія») / укл. Н. В. Аксьонова. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – 60 с.
- Основні вимоги до дисертацій та авторефератів дисертацій // Бюлетень ВАК України. – 2007. – № 6. – С. 9–17.
- Основні вимоги до структури й оформлення кваліфікаційних робіт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://refdb.ru/look/1148522.html>.
- Пілющенко В. Л. Наукове дослідження: організація, методологія, інформаційне забезпечення / В. Л. Пілющенко, І. В. Шкрабак, Е. І. Словенко. – К. : Лібра, 2004. – 344 с.
- Правила бібліографічного опису видань для списків літератури дисертаційних досліджень / Л. П. Одинока, С. С. Артамонова, А. А. Майстренко, Р. В. Романовський // Архіви України. – 2010. – № 3–4. – С. 349–361.
- Приклади оформлення бібліографічного опису у списку джерел, який наводять у дисертації, і списку опублікованих робіт, який наводять в авторефераті // Бюлетень ВАК України. – 2008. – № 3 – С. 9–13.
- Селегій П. О. Науковець і його мова / П. О. Селегій // Українська мова. – 2012. – № 4. – С. 18–28.
- Тригуб П. М. Реферати, курсові, кваліфікаційні, дипломні та магістерські роботи : [методичні рекомендації для студентів спеціальності «Міжнародні відносини»] / П. М. Тригуб. – Вид. 3-є, доповнене – Миколаїв : Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2010. – Випуск 138. – 64 с. (Методична серія).
- Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня : [методичні поради] / авт.-упор. Л. А. Пономаренко. – К. : Редакція Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України, 1999. – 80 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Зразок оформлення титульної сторінки курсової роботи

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський державний університет імені Петра Могили
Факультет політичних наук
Кафедра історії

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни
«Історія України»
(назва дисципліни)

на тему:
«ЛЮБЛІНСЬКА УНІЯ 1569 р.
І ЇЇ НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНИ»

Студента(ки) _____ курсу _____ групи
Галузі знань: 03 – Гуманітарні науки
Спеціальності: 032 – Історія та археологія

(прізвище та ініціали)

Керівник _____

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____

(підпис) _____ (прізвище та ініціали)

(підпис) _____ (прізвище та ініціали)

(підпис) _____ (прізвище та ініціали)

Миколаїв – 2016

Зразок оформлення титульної сторінки дипломної роботи

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський державний університет імені Петра Могили
Факультет політичних наук
Кафедра історії

Дипломна робота
на здобуття освітнього ступеня «магістр»
на тему:
**«ЮРІЙ БОЙКО-БЛОХІН:
НАУКОВА, ГРОМАДСЬКА
ТА ЛІТЕРАТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ»**

Виконала:
студентка VI курсу групи 634
Галузі знань: 03 – Гуманітарні науки
Спеціальності: 032 – Історія та археологія
Карпюк Я. І.
Керівник: **Котляр Ю. В.**
Рецензент: **Левченко Л. Л.**

Миколаїв – 2016

Зразок оформлення змісту

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБКИ ПРОБЛЕМИ	10
1.1. Історіографія питання	10
1.2. Джерельна база дослідження	20
РОЗДІЛ 2. ЯЗИЧНИЦЬКІ ВІРУВАННЯ ДАВНІХ СЛОВ'ЯН	28
2.1. Основні етапи розвитку язичницьких культів східних слов'ян	28
2.2. Язичницькі культи та богослужіння	40
2.3. Давньослов'янський пантеон богів	51
РОЗДІЛ 3. НЕОЯЗИЧНИЦТВО НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У XX–XXI ст.	62
3.1. Відродження язичницьких вірувань із початку XX ст. та їх трансформація	62
3.2. Виникнення громади Рідної Української Віри в діаспорі та перенесення її ідей до України	70
3.3. Язичницькі громади та об'єднання, утворені за період незалежної України	82
ВИСНОВКИ	93
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	99
ДОДАТКИ	100

Зразок оформлення завдань до дипломної роботи

Чорноморський державний університет імені Петра Могили
(повне найменування вищого навчального закладу)

Інститут, факультет, відділення політичних наук
Кафедра, циклова комісія історії
Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр
Галузь знань: 03 – Гуманітарні науки
Спеціальність: 032 – Історія та археологія

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри,
голова циклової комісії _____
Ю. В. Котляр _____
«13» жовтня 2015 року

З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТУ

Ковальчук Андрій Миколайович
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи): Гетьман І. С. Мазепа в російській історіографії;

керівник проекту (роботи): Котляр Юрій Вадимович, д-р іст. наук, професор
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затвержені наказом вищого навчального закладу від «6» жовтня 2015 року № 444.

2. Строк подання студентом проекту (роботи): 09.06.2016.

3. Вихідні дані до проекту (роботи): вступ, основна частина, розділ з охорони праці та безпеки життєдіяльності, список використаних джерел та літератури (до 50 найменувань).

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): згідно з планом дипломної роботи бакалавра.

Ю. В. Котляр

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): не планується.

6. Консультанти розділів проекту (роботи).

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата		Підпис, дата	
		дата	завдання видав	дата	завдання прийняв
Вступ	Котляр Ю. В.	13.10.2015		13.10.2015	
Розділ 1.	Котляр Ю. В.	13.10.2015		13.10.2015	
Розділ 2	Котляр Ю. В.	13.10.2015		13.10.2015	
Висновки	Котляр Ю. В.	13.10.2015		13.10.2015	
Список	Котляр Ю. В.	13.10.2015		13.10.2015	

7. Дата видачі завдання: 13.10.2015.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Вступ до дипломної роботи бакалавра	жовтень 2015	
2.	Розділ 1	листопад 2015	
3.	Розділ 2	грудень 2015	
4.	Розділ 3	січень 2016	
6.	Висновки	березень 2016	
7.	Оформлення списку використаних джерел та літератури	березень 2016	
8.	Переддипломна практика	06–26.04.2016	
9.	Попередній захист	12.05.2016	
10.	Рецензія на дипломну роботу бакалавра	09.06.2016	
11.	Захист дипломної роботи бакалавра	23.06.2016	

Студент _____ **Ковальчук А. М.**
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник проекту
(роботи) _____ **Котляр Ю. В.**
(підпис) (прізвище та ініціали)

Зразок оформлення списку використаних джерел та літератури

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

ДЖЕРЕЛА

Архівні матеріали

Державний архів Миколаївської області, м. Миколаїв

Ф. П. 7 Парти́йний архі́в Миколаї́вського обкому Комуністичної партії України (1951–1959 рр.)

оп. 8

1. Спр. 496. Докладная записка обкома КП Украины в ЦК КПСС «О фактах массового невыхода на работу мобилизованных рабочих стройтреста № 44 и принятых мерах по устранению недостатков в трудовом устройстве и культурно-бытовом обслуживании этих рабочих» (8 марта 1953 г. – 5 июня 1953 г.), 107 арк.

2. Спр. 809. Информации, докладные записки обкома партии в ЦК КП Украины по вопросам внутрипартийной работы по обслуживанию письма ЦК КПСС «Об усилении политической работы партийных организаций в массах и пресечении вылазок антисоветских, враждебных элементов» (17 января 1957 г. – 24 декабря 1957 г.), 125 арк.

3. Спр. 882. Докладные записки, справки, информации райкомов по вопросам внутрипартийной работы, выборов в местные Советы депутатов трудящихся, работы УКГБ и УВД (8 января 1958 г. – 12 декабря 1958 г.), 140 арк.

4. Спр. 969. Информации обкома партии в ЦК КП Украины о работе добровольных народных дружин; справки, спецсообщения УВД, КГБ в обком партии о нарушениях советской законности и правил социалистического общежития, об открытых судебных процессах над группой главарей антисоветского подполья (3 января 1959 г. – 31 декабря 1959 г.), 184 арк.

оп. 12

5. Спр. 569. Информации и докладные записки обкома партии в ЦК КП Украины о проведении партийных конференций, критические замечания и предложения, высказанные на областной, городских и районных партийных конференциях, которые не вошли в мероприятия обкома КП Украины, информации о реагировании трудящихся области

на события в стране и за рубежом (3 января 1968 г. – 12 декабря 1968 г.), 170 арк.

6. Спр. 579. Информации, докладные записки и переписка о работе редакций газет, о религиозной обрядности, об улучшении идейно-воспитательной работы среди студентов и о работе здравоохранения (11 января 1968 г. – 19 декабря 1968 г.), 175 арк.

Ф. 5162 Миколаївський промисловий обком Комуністичної партії України (1963–1964 рр.)

оп. 1

7. Спр. 100. Информации и докладные записки в ЦК КП Украины, переписка с Министерствами и ведомствами по идеологической и атеистической работе в печати, издательства по вопросам народного образования (2 января 1963 г. – 2 декабря 1963 г.), 152 арк.

8. Спр. 226. Информации в ЦК КП Украины о ходе выполнения парторганизациями Постановления ЦК КПУ «О фактах грубого администрирования некоторых местных органов власти по отношению к верующим (23 января 1964 г. – 29 августа 1964 г.), 39 арк.

9. Спр. 259. Информации, докладные записки Уполномоченного Совета по делам русской православной церкви о нелегальной деятельности церковников на территории области, злоупотреблений служителями культа и др. (2 февраля 1964 г. – 17 сентября 1964 г.), 32 арк.

Ф. 5163 Миколаївський сільський обком Комуністичної партії України (1963–1964 рр.)

оп. 1

10. Спр. 274. Информации в ЦК КП Украины, переписка с парткомами, докладные записки КГБ об усилении борьбы с незаконным использованием радиоприемных установок, о работе газет, радио, культурно-просветительных учреждений (25 января 1964 г. – 2 декабря 1964 г.), 51 арк.

Державний архів Одеської області, м. Одеса

Ф. П. 11 Одеський обком Комуністичної партії України (1932–1991 рр.)

оп. 14

11. Спр. 690. Информации горкомов, райкомов КП Украины, первичных парторганизаций в сектор о проведении митингов по случаю кончины И. В. Сталина, по поводу событий в Берлине 17.06.1953 г., об откликах, об аресте группы врачей и их реабилитации,

преступной деятельности Берии (16 января 1953 г. – 29 июля 1953 г.), 151 арк.

оп. 15

12. Спр. 468. Справки, информации горкомов и райкомов КПУ в сектор о ходе проведения закрытых партсобраний по обсуждению письма ЦК КПСС «Об антипартийной группе Маленкова, Кагановича, Молотова» и постановления ЦК КПСС от 19 октября 1957 г. «Об улучшении партийно-политической работы в Советской Армии и Флоте» (8 июня 1957 г. – 10 ноября 1957 г.), 69 арк.

оп. 18

13. Спр. 116. Информации, докладные записки обкома партии ЦК КП Украины о ходе обсуждения и изучения проектов Программы и Устава КПСС, итогов работы XXII съезда КПСС, январского (1961 г.) Пленума ЦК КПСС и ЦК КПУ, выступление Н. С. Хрущева на Московском совещании (1960 г.) представителей коммунистических и рабочих партий; о подготовке и проведении XVI областной партконференции, VII, VIII Пленумов обкома партии, городских и районных партконференций, отчетно-выборных собраний в первичных парторганизациях и в колхозах; о новых формах работы парткомитетов и парторганизаций в колхозах (7 января 1961 г. – 19 декабря 1961 г.), 142 арк.

Збірки документів та матеріалів

14. Декларация прав народов России 2 (15) ноября 1917 г. // Декреты Советской власти. – Т. I. – М. : Госполитиздат, 1957. – С. 39–41.

15. Декларация Української Громадської групи сприяння виконанню Гельсінських угод [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://olexa.org.ua/ukr/helsinki/declare.htm>.

16. Депортовані кримські татари, болгари, вірмени, греки, німці : 3б. докум. (1941–1998) / [упорядник Ю. Білуха]. – К. : Абрис, 1999. – 176 с.

17. Доповідна записка виконуючого обов'язки голови КДБ при РМ УРСР Б. Шульженка до ЦК КПУ про необхідність створення додаткового підрозділу в складі 5 відділу УКДБ при РМ УРСР по Кримській області для «попередження ворожих дій націоналістичних елементів з числа кримських татар» // Кримськотатарський національний рух у 1950–1980-х рр. за документами КДБ // Український історичний журнал. – 2004. – № 4. – С. 132–133.

18. Еврейское население на Николаевщине. Государственный архив Николаевской области. Сб. док. и матер. : [в 2-х томах]. – Николаев : Атолл, 2004. – Т. 2. – 160 с.

19. Крымскотатарское национальное движение : [в 4-х томах] / Сост. М. Н. Губогло, С. М. Червонная. – М. : РАН. Центр по изучению межнациональных отношений, 1992. – Т. 2 : Документы. Материалы. Хроника. – 340 с.

20. Національні процеси в Україні: історія і сучасність. Документи і матеріали. Довідник : У 2-х ч. / упоряд. : І. О. Кресіна, В. Ф. Панібудьласка ; за ред. В. Ф. Панібудьласки. – К. : Вища школа, 1997. – Ч. 2. – 704 с.

21. Спілка визволення України. Стенографічний звіт судового процесу. – Харків : Пролетар, 1931. – Т. 1. – 712 с.

22. Українська Громадська Група сприяння виконанню Гельсінських угод: [в 4-х томах] / Харківська правозахисна група / С. Карасик та ін. ; укл. Є. Захаров ; ред. : Л. Богораз, О. Даніель. – Харків : Фоліо, 2001. – Т. 1: Особистості. – 208 с.

23. Український національний фронт: Дослідження, документи, матеріали / упоряд. М. Дубас, Ю. Зайцев. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2000. – 680 с.

Мемуари, спогади, листи, твори державних діячів, дисидентів

24. Бадзьо Ю. В. Право жити: Україна в складі СРСР, людина в системі тоталітарного соціалізму / Юрій Васильович Бадзьо. – К. : Таксон, 1996. – 400 с.

25. Брайчевський М. Приєднання чи возз'єднання? / Михайло Брайчевський // Широке море України : Документи самвидаву України. – Париж-Балтимор, 1972. – С. 241–310.

26. Відкритий лист до Івана Дзюби [В. Стус] // Літературна Україна. – 1984. – 17 травня.

27. Генерал Петро Григоренко : Спогади, статті, матеріали / [упоряд. та передм. О. Обертаса]. – К. : Смолоскип, 2008. – 832 с.

28. Лист Генеральному секретарю ЦК КПРС Л. Брежнєву, Голові Раді Міністрів СРСР О. Косигіну, Голові Президії Верховної Ради СРСР М. Підгорному // Українська суспільно-політична думка в 20 столітті. Документи і матеріали. – Торонто-Балтимор, 1983. – Т. 3. – С. 238–241.

29. Лук'яненко Л. Сповідь у камері смертників / Левко Лук'яненко. – К. : Софія, 1991. – 124 с.

30. Овсієнко В. Світло людей: Спогади-нариси про Василя Стуса, Юрія Литвина, Оксану Мешко / Василь Овсієнко. – К. : Смолоскип, 1996. – 107 с.

31. Різниченко О. Промінь з Одеси: Поема. Документи. Спогади про шістдесяті роки в Одесі і про Ніну Строкату-Караванську / Олекса Різниченко. – Одеса : Кадо, 2000. – 278 с.

32. Осадчий М. Більмо: Автобіографічний нарис / Михайло Осадчий. – Париж–Балтимор : Смолоскип, 1971. – 207 с.
33. Трофімова Н. Моральна претензія Семена Глузмана / Наталія Трофімова // День. – 2003. – 11 липня.
34. Чорновіл В. Лихо з Розуму (Портрети двадцяти «злочинців») / В'ячеслав Чорновіл. – Львів : Меморіал, 1991. – 344 с.

Преса

35. Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 36. – Ст. 529.
36. Вісник репресій в Україні / Закордонне Представництво Української Гельсінської Групи 1980–1985. – Нью-Йорк. – 1980–1985.
37. Завдання «Українського вісника» // Український вісник. Захальний журнал з України. – Париж–Балтимор, 1970. – Вип. 1–2.
38. Інформаційні бюлетені Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінських угод на Україні. – Вип. 1. 1978; Ч. 2. 1978; безномерний; березень 1979; Ч. 1. 1980; Ч. 2. 1980 / Упор. О. Зінкевич. – Торонто–Балтимор : Смолоскип, 1981. – 199 с.

ЛІТЕРАТУРА

39. Адамовський В. І. Опозиційний рух в Україні в умовах системної кризи СРСР / Володимир Іванович Адамовський // Історія України: Маловідомі імена, події, факти : 36. статей. – К. : Інститут історії України НАН України, 2005. – Випуск 31. – С. 200–208.
40. Алексеєва Л. Історія інакомыслия в СССР. Новейший период / Людмила Алексеєва. – М. : ЗАО РИЦ «Зацепя», 2001. – 384 с.
41. Бажан О. Г. Заходи радянських спецслужб з обмеження опозиційного руху в середовищі євангельських християн-баптистів у 1960–1980-х рр. / О. Бажан, О. Лахно // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – 2010. – № 34. – С. 282–300.
42. Бажан О. Г. Політичні репресії на півдні України в часи «хрущовської відлиги» / Олег Григорович Бажан // Лукомор'я: археологія, етнологія, історія Північно-західного Причорномор'я. – Одеса : Видавничий дім «Паллада», 2009. – Випуск 3. – С. 181–191.
43. Баран В. К. Україна після Сталіна. Нарис історії 1953–1985 років / Володимир Кіндратович Баран. – Львів : МП «Свобода», 1992. – 124 с.
44. Ведмідь Л. А. Меморандуми Української Гельсінської групи як джерело до вивчення правозахисного руху в Україні / Людмила Анатоліївна Ведмідь // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Історія. – К., 2004. – Випуск 74–76. – С. 121–124.

45. Войналович В. А. Партійно-державна політика щодо релігії та релігійних інституцій в Україні 1940–1960-х років: політологічний дискурс / Віктор Анатолійович Войналович. – К. : Світогляд, 2005. – 741 с.
46. Волобуев О. В. Крымскотатарский вопрос по документам ЦК КПСС (вторая пол. 50-х – сер. 80-х гг. XX в.) / Олег Владимирович Волобуев // Отечественная история. – 1994. – № 1. – С. 157–169.
47. Зайцев Ю. Д. Дисиденти: опозиційний рух 60–80-х років / Юрій Дмитрович Зайцев // Сторінки історії України XX століття / за ред. С. Кульчицького. – К. : Освіта, 1992. – С. 195–235.
48. Земсков В. Н. Спецпоселенцы / Виктор Николаевич Земсков // Социологические исследования. – 1990. – № 11. – С. 3–17.
49. Зінченко Ю. Кримськотатарська проблема: історія та сучасність / Юрій Зінченко : матеріали наук. конф. [Крим в історичних реаліях України: До 50-річчя входження Криму до складу УРСР] / Ю. Зінченко. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2004. – С. 379–402.
50. Історія релігії в Україні / НАН України. Інститут філософії, відділ релігієзнавства / за ред. А. М. Колодного, П. Л. Яроцького. – К. : Знання, 1999. – 735 с.
51. Історія українського селянства: нариси в 2-х томах / НАН України; Інститут історії України / відп. ред. В. А. Смолій. – К. : Наукова думка, 2006. – Т. 2. – 653 с.
52. Іудаїзм в Україні. Антирелігійна компанія М. Хрущова. Наступ на іудейські релігійні громади [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://revolution.allbest.ru/religion/0000018448.html>.
53. Котляр Ю. В. Боротьба за українську національну ідею на Миколаївщині в 50–80-х рр. XX ст. / Юрій Вадимович Котляр // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Миколаїв : Вид-во МДГУ імені Петра Могили, 2008. – Т. 83. – Вип. 70. Історичні науки. – С. 154–159.
54. Котляр Ю. В. Жителі Миколаївщини в боротьбі за українську національну ідею (50–80-ті рр. XX ст.) / Юрій Вадимович Котляр // VII Миколаївська обласна краєзнавча конференція [Історія. Етнографія. Культура. Нові дослідження]. – Миколаїв : Можливості Кіммерії, 2008. – С. 132–133.
55. Лисяк-Рудницький І. П. Історичні есе. В 2-х т. / Іван Павлович Лисяк-Рудницький. – К. : Основи, 1994. – Т. 2. – 573 с.
56. Макарчук С. Писемні джерела з історії України / Степан Макарчук. – Львів : Світ, 1999. – 352 с.
57. Малий словник історії України / В. Смолій, С. Кульчицький, О. Майборода. – К. : Либідь, 1997. – 464 с.

58. Марочко В. Репресовані педагоги України: жертви політичного терору (1929–1941) / Василь Марочко, Гьотц Хілліг. – К. : Науковий світ, 2003. – 302 с.

59. Політична історія України ХХ століття / за ред. А. І. Кудряченко. – К. : Персонал МАУП, 2006. – 696 с.

60. Полякова М. Ф. Реабілітація невиновних: гарантія честі и достоїнства личности / М. Ф. Полякова // Советское государство и право. – 1976. – № 10. – С. 121–124.

61. Релігійна політика в Україні у 1960-х – 1980-х роках і сучасна практика міжконфесійних відносин / П. М. Бондарчук, В. М. Даниленко, В. О. Крупина, О. Н. Кубальський ; відп. ред. В. М. Даниленко. – К. : Інститут історії України НАН України, 2010. – 210 с.

62. Шпак Д. О. Іудаїзм та єврейський національний рух на Півдні України у другій половині 1950-х – 1980-х рр. ХХ ст.: взаємозв'язок з українським опозиційним рухом / Денис Олександрович Шпак // Гілея (науковий вісник) : Збірник наукових праць. – К. : Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, 2009. – Випуск 24. – С. 125–131.

Дисертації, автореферати

63. Бажан О. Г. Опозиційний рух в Україні (друга половина 50-х – 80-ті рр. ХХ ст.): дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / Олег Григорович Бажан. – К., 1996. – 193 с.

64. Батенко Т. І. Роль опозиційного лідера у суспільно-політичному процесі України другої половини ХХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / Т. І. Батенко. – Львів, 1999. – 17 с.

65. Брегеда М. В. Ставлення населення Української РСР до процесу десталінізації (1953-1964 роки) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / М. В. Брегеда. – Миколаїв, 2009. – 20 с.

66. Ведмідь Л. А. Історіографія опозиційного руху в Україні другої половини 50-х – середини 80-х років ХХ століття) : дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.06 «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Людмила Анатоліївна Ведмідь. – К., 2005. – 191 с.

Зарубіжна література

67. Bilinsky Y. Politics, purge, and dissent in Ukraine since the falloff Shelest / Y. Bilinsky // Nationalism and Human Rights. Processes of Modernization in the USSR / Edited by Ihor Kamenetsky. – Littleton : Colo, 1977. – P. 168–185.

68. Bilocercowich Ja. Soviet Ukrainian Dissent. A Study of Political Alienation / Ja. Bilocercowich. – London : Ukrainian Informational Service, 1988. – 242 p.

69. Birch J. The Ukrainian Nationalist Movement in the USSR since 1956 / J. Birch. – London : Ukrainian Informational Service, 1971. – 48 p.

70. Farmer K. Ukrainian Nationalism in the Post – Stalin Era: Myth, Symbols and Ideology in Soviet Nationalities Policy / Kenneth C. Farmer. – Boston : Kluwer Boston, 1980. – 241 p.

Зразок оформлення посилань у тексті

РОЗДІЛ 3
Д. БУРЛЮК – ЗАСНОВНИК УКРАЇНСЬКОГО
АВАНГАРДНОГО РУХУ

3.1. Формування світогляду Д. Бурлюка

Давид Давидович Бурлюк (22 (9) липня 1882 – 15 січня 1967 рр.) – відомий український і російський художник-футурист, поет, літературний і художній критик, видавець, засновник літературно-художніх течій авангардизму, футуризму і кубізму. Він є однією з найдраматичніших особистостей в історії української культури першої половини ХХ ст. Його творчість була визнана всім світом, проте до цього часу майже не дослідженою є його організаторська діяльність у процесі формування українського авангардного руху.

Предки Д. Бурлюка по батьківській лінії були вихідцями з Криму. За легендарними сімейними переказами вони належали до нащадків хана Батия [4, арк. 1]. Бурлюки вирізнялися великим зростом, возили сіль із Криму, торгували худобою. У ХVІІ ст. один із Бурлюків зі своїми підручними Писарчуком і Рябушкою залишили поселення Бурлюк на річці Альмі в Криму. Переселенці осіли в Лебединському повіті (сучасна Сумська область), і слобода стала називатися Рябушки – за іменем старшого поселенця [34, с. 8].

Дід, Федір Васильович Бурлюк, не мав особливої освіти. Одружився й нажив зі своєю дружиною 18 дітей. Із них живими залишилось восьмеро – чотири сини і чотири доньки. Давид, батько Давида Давидовича Бурлюка, народився в 1857 р., закінчив чотирикласне училище в Лебедині й відійшов на власну землю, одержавши від свого батька хутір Семиротівщина. Протягом усього життя він був управителем різних сільськогосподарських маєтків. Д. Ф. Бурлюк використовував систему сівозмін та ранні форми іригації, які підвищували врожайність. Завдяки цьому його запрошували управляти великими садибами [36, с. 23].

Батьки матері Д. Бурлюка жили в Ромнах Полтавської губернії. Батько, Йосип Георгійович Міхневич, був русифікований поляк, дворянин, за професією адвокат. Друга дружина, Марія Волянська, походила зі збіднілої напівпольської сім'ї. Від першої дружини було

двоє дітей – син Володимир та донька Поліксена. У діда від другої дружини (Марії Волянської) було п'ятеро дітей: чотири доньки та син. Третя за народженням була мати Д. Бурлюка, Людмила (1861 р. н.). Людмилі Міхневич було 15 років (навчалася в останньому класі Ніжинської прогімназії), коли помер її батько. Закінчивши прогімназію, вона склала випускний іспит екстерном й отримала диплом при Подільській гімназії. Потім вступила на педагогічні курси в Києві, які через два роки закрили «за ліберальний напрям». Брала участь у революційному гуртку народовольців, товаришувала з А. Желябовим. Після закриття курсів учительувала в українському селі. Там пробула лише одну зиму – начальству не сподобалося, що вона навчала селянських дітей танцям та співам, крім звичайних предметів [5, арк. 32]. Значну частину свого життя Людмила Йосипівна присвятила живопису і була учасником багатьох виставок.

ДЛЯ НОТАТОК

Навчальне видання

Юрій Вадимович Котляр

**КУРСОВІ ТА ДИПЛОМНІ
РОБОТИ**

**Методичні рекомендації для студентів спеціальності
«Історія та археологія»**

Випуск 243

Редактор, технічний редактор *О. Супрун*.
Комп'ютерна верстка *А. Іценко*.
Друк, фальцювально-політурні роботи *С. Волинець*.

Підп. до друку 29.03.2016.
Формат 60x84¹/₁₆. Папір офсет.
Гарнітура «Times New Roman». Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 3,08. Обл.-вид. арк. 2,32.
Тираж 50 пр. Зам. № 4936.

Видавець і виготовлювач: ЧДУ ім. Петра Могили.
54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.
Тел.: 8 (0512) 50-03-32, 8 (0512) 76-55-81, e-mail: rector@chdu.edu.ua.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3460 від 10.04.2009 р.